

Näringsutskottets betänkande

1981/82:29

över proposition 1981/82:100 i vad avser vissa anslag inom handelsdepartementets område jämte motioner

Ärendet

I detta betänkande behandlas proposition 1981/82:100 (budgetpropositionen) bilaga 14 i vad avser anslag till handelsdepartementet m. m. (punkterna A 1–A 5 och A 7), anslag till statens turistråd, Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB) och importkontoret för u-landsprodukter (punkterna B 3–B 5), anslag till kommerskollegium m. m. (punkterna C 1 och C 3), bidrag till vissa oljetransporter i glesbygd (punkt D 6) och anslag till patent- och registreringsverket m. m. (punkterna E 1–E 3). Lagförslag avseende decentralisering av beslut om näringstillstånd m. m. behandlas också.

Förutom motioner som mera direkt hänför sig till de berörda anslagen etc. behandlas motioner om turistnäringen, om drivmedelsförsörjningen i glesbygd och om tjänsteförslagsnämnden för patentbesvärätten.

HANDELSDEPARTEMENTET

1. **Handelsdepartementet.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt A 1 (s. 17) och hemställer
att riksdagen till *Handelsdepartementet* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 16 015 000 kr.
2. **Kommittéer m. m.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt A 2 (s. 18) och hemställer
att riksdagen till *Kommittéer m. m.* för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.
3. **Extra utgifter.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt A 3 (s. 18) och hemställer
att riksdagen till *Extra utgifter* för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 165 000 kr.
4. **Krigsmaterielinspektionen.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt A 4 (s. 18 f.) och hemställer
att riksdagen till *Krigsmaterielinspektionen* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 775 000 kr.
5. **Kostnader för nordiskt samarbete.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt A 5 (s. 19) och hemställer
att riksdagen till *Kostnader för nordiskt samarbete* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 500 000 kr.

6. **Attaché/ambassadråd för tull- och handelspolitiska frågor.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt A 7 (s. 20) och hemställer att riksdagen till *Attaché/ambassadråd för tull- och handelspolitiska frågor* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 515 000 kr.

FRÄMJANDE AV UTRIKESHANDELN M. M.

7. **Sveriges turistråd.** Regeringen har under punkt B 3 (s. 35–37) föreslagit riksdagen att till Sveriges turistråd för budgetåret 1982/83 anvisa ett reservationsanslag av 46 440 000 kr.

I detta sammanhang behandlar utskottet motionerna

1981/82:628 av Ingrid Sundberg m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder för att utöka turistsäsongen i Skåne,

1981/82:2103 av Margareta Winberg m. fl. (s), vari – med motivering i motion 1981/82:2101 – hemställs att riksdagen uttalar sig för att staten genom lämpligt engagemang säkerställer en mer långsiktig verksamhet vid och finansiering av Utvecklingscentrum Turism [i Östersund].

Motionerna

Arbetsmarknadsutvecklingen i Malmöhus län har fortsatt att försämrats, sägs det i motion 1981/82:628 (m). Motionärerna anför att produktionen i Sydsverige i hög grad är inriktad mot hemmamarknaden och att den förutsatta nedgången i inhemsk konsumtion ytterligare kommer att drabba denna produktion. Detta innebär för Skåne en fortsatt nedgång av antalet anställda i industrin. Det finns skäl att speciellt betrakta de svårigheter som drabbar län med en sådan inriktning av produktionen, säger motionärerna. Nya arbetsplatser måste tillskapas för att inte problemen skall bli helt olösliga. Såväl från klimatsynpunkt som från resurssynpunkt finns stora förutsättningar för en utökning av turistsäsongen i Skåne, fortsätter motionärerna. En fördubbling av turistsäsongen skulle i Malmöhus län avsevärt minska arbetslösheten samtidigt som tillförseln av utländsk valuta skulle öka. Länsstyrelserna i de båda Skånelänen borde ges i uppdrag att ta fram förslag till sådana åtgärder som kan medverka till en från sysselsättningssynpunkt särskilt angelägen förlängning av turistsäsongen.

I motion 1981/82:2101 (s) anförts att en betydande kompetens har byggts upp inom Utvecklingscentrum Turism i Östersund vad avser främst praktiskt inriktat utvecklingsarbete inom turistbranschen. Arbetet, som sker i försöksform, har bedrivits i mycket nära samverkan med högskolan i Östersund, främst turismlinjen. Åtgärder bör, menar motionärerna, vidtas för att mera permanenta former för verksamheten vid Utvecklingscentrum Turism skall etableras.

Uppgifter i anslutning till motionerna

Statligt stöd till utveckling av turism kanaliseras genom Sveriges turistråd och i viss utsträckning genom rekreatjonsberedningen.

Länsplaneringen har som ett huvudsyfte att vara underlag för samordning av regionalpolitiska åtgärder och andra insatser inom såväl den statliga som den landstingskommunala och den primärkommunala sektorn. Den omfattar dels en s. k. fullständig länsplanering ungefär vart femte år, dels en årlig uppföljning. Tyngdpunkten i länsplaneringsarbetet ligger hos länsstyrelsen. Planeringsunderlag utarbetas i samverkan med bl. a. landstinget och länet kommuner.

Regeringens föreskrifter den 16 augusti 1979 för länsplaneringen innebär bl. a. att behov av olika åtgärder för att främja turismen och turistnäringen skall redovisas. Bl. a. sägs i föreskrifterna att de rekreatjospolitiska aspekterna och turismens roll som näring skall ges ökad betoning och planeringen för denna samordnas med den övriga regionalpolitiska planeringen.

Regeringen beviljade år 1979 länsstyrelsen i Jämtlands län 2,5 milj. kr. för skilda åtgärder inom turism- och rekreatjonsområdet. Av dessa medel ställde länsstyrelsen 1,1 milj. kr. till förfogande för högskolan i Östersund för att högskolan under en försöksperiod skulle bedriva forsknings- och utvecklingsarbete inom turism- och rekreatjonsområdet.

Under år 1980 bildades stiftelsen *Utvecklingscentrum Turism i Östersund* med Norrlandsfonden, högskolan i Östersund och Jämtland-Härjedalens turistförening som stiftare. Enligt stadgarna skall stiftelsen "främja utvecklingen av produkter, marknader och företagsamhet på turistområdet inom främst Jämtland-Härjedalen och övriga Norrlandsregionen med särskilt beaktande av att uppnå en stabil och långsiktig sysselsättning".

Enligt den ekonomiska överenskommelse som har träffats mellan stiftarna tillskjuter Norrlandsfonden ett bidrag till stiftelsen om sammanlagt 2 milj. kr. under perioden 1981-1985. Högskolan i Östersund bidrar under samma period med ca 982 000 kr. inkl. medel som ursprungligen har ställts till förfogande av länsstyrelsen. Jämtland-Härjedalens turistförening tillskjuter 525 000 kr.

Utskottet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag under denna punkt. I det sammanhanget behandlar utskottet två motioner som syftar till utveckling av turism i Skåne och i Norrland, särskilt Jämtland och Härjedalen.

I motion 1981/82:628 (m) begärs att regeringen skall vidta åtgärder för att turist säsongen i Skåne skall utökas. Länsstyrelserna i de båda Skånelänen bör ta fram förslag till åtgärder som kan medverka till en sådan utökning, menar motionärerna. En längre turist säsong skulle minska arbetslösheten och ge en ökad tillförsel av utländsk valuta.

Enligt regeringens föreskrifter för länsplaneringen skall bl. a. behov av olika åtgärder för att främja turismen och turistnäringen redovisas. Frågor rörande turism och rekreation skall enligt föreskrifterna ges en ökad betoning i länsplaneringen. Utskottet utgår ifrån att bland de olika åtgärder för att främja turismen och turistnäringen som övervägs hos bl. a. länsstyrelserna även ingår sådana som gör det möjligt att under en längre period än f. n. utnyttja den kapacitet som är tillgänglig för turismen. Något uttalande av riksdagen i denna fråga anser utskottet inte vara motiverat.

Motion 1981/82:2103 (s) går ut på att staten skall säkerställa en mer långsiktig verksamhet vid och finansiering av Utvecklingscentrum Turism i Östersund.

Som framgår av redogörelsen i det föregående beviljade regeringen år 1979 länsstyrelsen i Jämtlands län ett bidrag av 2,5 milj. kr. för olika åtgärder inom turism- och rekreationsområdet. En del av dessa medel har via högskolan i Östersund använts vid bildandet år 1980 av stiftelsen Utvecklingscentrum Turism i Östersund. Stiftarna – Norrlandsfonden, högskolan i Östersund och Jämtland-Härjedalens turistförening – har överenskommit att för en försöksperiod t. o. m. år 1985 tillskjuta sammanlagt nära 3,5 milj. kr. som bidrag till stiftelsens grundkapital och drift. Härutöver avser stiftelsen att delvis uppdragsfinansiera sin verksamhet.

Utskottet vill framhålla att syftet med stiftelsens verksamhet är vällovligt. Stiftelsen skall främja utvecklingen av produkter, marknader och företagsamhet på turistområdet främst inom Jämtland-Härjedalen men även inom Norrland i övrigt med särskilt beaktande av att en stabil och långsiktig sysselsättning skall uppnås. Som nyss har anförts har stiftarna åtagit sig att tillskjuta vissa medel för verksamheten vid Utvecklingscentrum Turism t. o. m. år 1985. Det finns enligt utskottets mening inte nu anledning för riksdagen att uttala sig om den framtida verksamheten vid centret. Det torde närmast vara en uppgift för stiftarna att efter viss tid utvärdera stiftelsens verksamhet och på grundval av en sådan utvärdering vidta de åtgärder som befinner lämpliga.

Mot bakgrund av vad utskottet här har anført avstyrker utskottet motionerna 1981/82:628 (m) och 1981/82:2103 (s).

Utskottet hemställer

1. beträffande *anslag*
att riksdagen med bifall till regeringens förslag till *Sveriges turistråd* för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 46 440 000 kr.,
2. beträffande *förlängd turistsäsong i Skåne*
att riksdagen avslår motion 1981/82:628,
3. beträffande *Utvecklingscentrum Turism*
att riksdagen avslår motion 1981/82:2103.

8. **Interamerikanska utvecklingsbanken.** Regeringen har under punkt B 4 (s. 38–41) föreslagit riksdagen att till Interamerikanska utvecklingsbanken för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag om 13 000 000 kr.

I motion 1981/82:1495 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen uttalar att Sverige bör utträda ur Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB).

Motionen

Motionärerna erinrar om att vänsterpartiet kommunisterna alltsedan Sveriges inträde i IDB har krävt att medlemskapet skall sägas upp. De hänvisar till tidigare motiveringar och säger sig vilja än en gång understryka att Sverige med sitt medlemskap stöder reaktionära och folkfientliga regimer i Latinamerika.

1979 års IDB-kommitté

1979 års IDB-kommitté har haft i uppdrag att utvärdera IDB:s utlåningspolitik och att bedöma effekterna för svenskt vidkommande av medlemskapet i IDB och följderna av ett utträde. Kommittén har i februari 1982 avlämnat sitt betänkande (Ds H 1982:1) Sverige och IDB.

Betänkandet inleds med en översikt över IDB:s utlåningspolitik och inriktning i övrigt. Här redovisas bl. a. en undersökning om inriktningen och omfattningen av IDB:s långivning, utförd av Latinamerikainstitutet i Stockholm. På detta område görs en jämförelse med andra utvecklingsbanker och utvecklingsfonder.

Härefter redogörs för bestämmelserna om utträde ur IDB m. m. Detta avsnitt utmynnar i följande konklusion:

Om Sverige nu skulle besluta sig för att utträda ur IDB håller utredningen det --- för sannolikt, att Sverige, trots att man efter den formella utträdesdagen inte på något sätt kan delta i beslutsprocessen i banken, dels måste betala alla skuldebrev från sin inträdesbetalning på dessas förfallodagar, dels betala alla åtaganden enligt den femte kapitalpåfyllnaden, och även stå kvar med sina garantiförbindelser i form av "callable capital". Detta innebär bl. a. med tanke på den nu gällande betalningsplanen för inbetalningar av bidragen till den femte kapitalpåfyllnaden --- att Sveriges kontant inbetalda kapital i banken kommer att öka fram till början av nittioalet. Kravet på att Sverige skall hålla kvar sitt kapital i banken kommer sedan successivt att minska under en fyrtioårsperiod räknat från den formella utträdesdagen.

I ett kapitel om handelsintresset av ett svenskt medlemskap i IDB konstaterar kommittén att medlemskapet är av värde för svensk exportindustri. Den hänvisar härvidlag dels till det hittillsvarande kommersiella utfallet av IDB-medlemskapet, dels till den betydelse från referenssynpunkt

som teknologiskt avancerade projekt på IDB-marknaden kan komma att få under 1980-talet. Kommittén ställer sig skeptisk till tanken att Sveriges agerande i IDB vad gäller t. ex. lån till vissa länder skulle negativt påverka svenska företags affärsförbindelser med dessa länder. Ett beslut om utträde ur IDB skulle i Latinamerika uppfattas som en mer spektakulär handling, säger kommittén. Den finner det emellertid omöjligt att uttala sig om i vilken utsträckning detta skulle negativt påverka allmänna svenska affärsförbindelser med Latinamerika.

Slutligen diskuteras utrikespolitiska konsekvenser av ett svenskt utträde ur IDB. Utredningen uttalar därvid avslutningsvis följande:

Utredningen har inte fått i uppdrag att förelägga statsmakterna ett förslag till långsiktigt ställningstagande till frågan om Sveriges medverkan i IDB, utan endast ålagts att ta fram ett fylligt och konkret faktamaterial för ett sådant ställningstagande av statsmakterna. Ett ställningstagande synes heller inte behöva vara omedelbart förestående. Utredningen kan nämligen konstatera att Sverige sannolikt icke förrän 1983/84 (beroende på den osäkerhet som råder beträffande Reagan-administrationens villighet att på i IDB-stadgan föreskriven omfattning delta i en ny kapitalpåfyllnad i IDB) kommer att ställas inför definitivt beslut om nya svenska kapitalinsatser i banken. ---

Det ligger enligt utredningens mening ett värde i att behålla statsmakternas handlingsfrihet. Sverige bör löpande pröva sitt förhållande till IDB i ljuset av hur bankens långivningspolitik utvecklas och bankens verksamhet i övrigt påverkas av den politiska händelseutvecklingen i Latinamerika.

Utskottet

Sedan Sverige år 1977 anslöt sig till Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB) har årligen i motioner begärts att riksdagen skulle uttala sig för utträde ur IDB. I år framförs ett sådant yrkande i motion 1981/82:1495 (vpk).

En parlamentariskt sammansatt kommitté har i ett par år arbetat med att utvärdera IDB:s utlåningspolitik och att bedöma effekterna dels av Sveriges medlemskap i organisationen, dels av ett eventuellt avbrytande av detta medlemskap. Utredningens resultat har nyligen framlagts i ett betänkande, som finns summariskt refererat i föregående avsnitt. I avvaktan på vad regeringens fortsatta handläggning av frågan kan leda till avstyrker utskottet motionen.

Förslaget till medelsanvisning under detta anslag föranleder ingen erinran.

Utskottet hemställer

1. beträffande *anslag*
att riksdagen, med bifall till regeringens förslag, till *Interamerikanska utvecklingsbanken* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 13 000 000 kr.,
2. beträffande *utträde ur IDB*
att riksdagen avslår motion 1981/82:1495.

9. **Importkontoret för u-landsprodukter.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt B 5 (s. 41 f.) och hemställer
att riksdagen till *Importkontoret för u-landsprodukter* för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 1 000 kr.

KOMMERSKOLLEGIUM M. M.

10. **Kommerskollegium.** Regeringen har under punkt C 1 (s. 43–45) föreslagit riksdagen att till Kommerskollegium för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag av 29 220 000 kr.

En skrivelse rörande detta anslag har inkommit till utskottet från Stiftelsen Öst Ekonomiska Byrån.

Uppgifter om och framställning från Stiftelsen Öst Ekonomiska Byrån

Stiftelsen Öst Ekonomiska Byrån bedriver utrednings- och informationsverksamhet företrädesvis rörande ekonomiska förhållanden i statshandelsländerna i Östeuropa och Asien. Verksamheten finansieras i huvudsak med dels anslag från staten, dels abonnemangsavgifter och tjänster från övriga abonnenter (se prop. 1980/81:100 bil. 14 s. 55). Statens bidrag utgår i form av dels lönekostnaderna för stiftelsens verkställande chef, dels ett årligt kontantbelopp. Förhållandena mellan staten och stiftelsen är reglerade genom ett femårsavtal som gäller t. o. m. den 30 juni 1986. Enligt avtalet är parterna överens om att verksamheten under avtalsperioden skall bedrivas i huvudsakligen oförändrad omfattning och finansieras på i princip oförändrat sätt.

Kontantbidraget bestrids – såsom närmare redovisas i kommerskollegiets anslagsframställningar – från den del av kollegiets anslag som är avsatt såsom konsultmedel. Kontantbidraget för budgetåret 1981/82 utgör 535 000 kr. För budgetåret 1982/83 har stiftelsen begärt ett kontantbidrag av 572 000 kr. I skrivelse till utskottet den 19 mars 1982 uppger stiftelsen att kommerskollegium – som har tagit upp det sistnämnda beloppet i sin anslagsframställning – sedermera har aviserat en minskning av det till 520 000 kr. Stiftelsen betecknar en sådan minskning som oacceptabel och anhåller att få det begärda beloppet av 572 000 kr.

Utskottet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till medelsanvisning för kommerskollegium. Med anledning av den framställning från Stiftelsen Öst Ekonomiska Byrån som redovisas i föregående avsnitt vill utskottet framhålla att det ankommer på regeringen att – med utgångspunkt i det gällande avtalet mellan staten och stiftelsen – i regleringsbrev fastställa vilket belopp

kommerskollegium skall utbetala till stiftelsen som kontantbidrag.

Utskottet hemställer

att riksdagen med bifall till regeringens förslag till *Kommerskollegium* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 29 220 000 kr.

11. Decentralisering av beslut om näringstillstånd m. m. Under rubriken Decentralisering av beslut om näringstillstånd m. m. (s. 45–47) har regeringen föreslagit riksdagen att antaga förslag till

1. lag om ändring i lagen (1968:555) om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket,

2. lag om ändring i lagen (1975:985) om tillfällig handel.

I detta sammanhang behandlar utskottet motion 1981/82:832 av Åke Wictorsson (s), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om slopande av [krav på] näringstillstånd för utländsk medborgare.

Propositionen

Lagförslagen finns i propositionen som bilaga 14:1 (s. 92 f.). De är baserade på ett delbetänkande (Ds Kn 1979:6) av decentraliseringsutredningen. Lagändringarna går ut på att ärenden om näringstillstånd för utlänning och utländskt företag skall kunna prövas i första instans av länsstyrelserna i stället för av kommerskollegium och att ärenden om s. k. filialtillstånd skall kunna prövas av kommerskollegium i stället för av regeringen. I det förra fallet skall besvär över länsstyrelsebeslut kunna föras hos kommerskollegium i stället för direkt hos regeringen. Möjligheten att ytterst få ett ärende prövat av regeringen skall dock bestå.

Motionen

Motionären erinrar om att det ofta krävs tillstånd för utländska medborgare för att få driva näring i Sverige. De nuvarande reglerna i fråga om länsstyrelsernas medverkan bör, anför han, kunna slopas, då de på grund av den liberala tillämpningen inte fyller någon reell funktion.

Uppgifter i anslutning till motionen

Enligt lagen (1968:555) om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket får utländska medborgare ej driva näring i Sverige utan näringstillstånd. Utlänning som är bosatt i Sverige och som beviljats permanent uppehållstillstånd eller nordisk medborgare bosatt inom landet har dock samma rätt som svensk medborgare att driva näring i Sverige.

Ansökan om näringstillstånd lämnas till länsstyrelsen i det län där verksamheten är avsedd att i huvudsak drivas. Efter eventuell komplettering och hörande av polis och annan lokal myndighet sänder länsstyrelsen handlingarna med eget yttrande till kommerskollegium. Kollegiet inhämtar uppgifter från invandrarverket innan ärendet avgörs. Frågor om sådant tillstånd avses, som framgår av det föregående, fr. o. m. den 1 juli 1982 komma att prövas av länsstyrelserna som första instans.

Det totala antalet ärenden om näringstillstånd har under senare år uppgått till ca 300 per år. Antalet avslag har ökat från fem år 1978 till 16 år 1981. Ökningen beror enligt uppgift från kommerskollegium främst på att allt fler sökande har grov brottslig belastning.

Utskottet

Utlännings- och utländska företags rätt att verka här i landet regleras sedan länge på olika sätt. Det krävs ofta särskilt tillstånd. I budgetpropositionen redovisas (bil. 14 s. 45) vilka lagar inom handelsdepartementets område som innehåller sådana regler. I delbetänkandet (Ds Kn 1979:6) Decentralisering av beslut om tillstånd för utlänning att driva näring i Sverige m. m. har decentraliseringsutredningen lämnat förslag till decentralisering av viss tillståndsprövning enligt nämnda lagstiftning. Enligt gällande lagstiftning är flertalet av de aktuella åtgärderna sådana att det ankommer på regeringen att besluta om dem. I ett hänseende krävs dock beslut av riksdagen, nämligen vad gäller besvärsgången. Regeringen föreslår således ändringar i dels lagen (1968:555) om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket, dels lagen (1975:985) om tillfällig handel.

Motion 1981/82:832 (s) går ut på att kravet på näringstillstånd för utländsk medborgare skall slopas. De nuvarande reglerna i fråga om länsstyrelsernas medverkan fyller på grund av den liberala tillämpningen inte någon reell funktion, anför motionärerna.

Enligt den nuvarande ordningen prövar kommerskollegium frågor om näringstillstånd för utländska medborgare efter utredning av länsstyrelsen i det län där verksamheten är avsedd att i huvudsak drivas. Enligt propositionen kommer fr. o. m. den 1 juli 1982 sådana frågor att prövas i första instans av länsstyrelserna. Andra instans blir kommerskollegium i stället för som nu regeringen. Antalet ärenden om näringstillstånd har de senaste åren uppgått till ca 300 per år. En ökning av antalet avslag har kunnat konstateras under perioden 1978–1981. Den förklaras enligt kommerskollegium av att allt fler sökande har grov brottslig belastning. Mot den angivna bakgrunden avstyrker utskottet motion 1981/82:832 (s).

Utskottet har inga erinringar mot de av regeringen föreslagna lagändringarna.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen antar de i proposition 1981/82:100 bilaga 14 framlagda förslagen till
 - a) lag om ändring i lagen (1968:555) om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket,
 - b) lag om ändring i lagen (1975:985) om tillfällig handel,
2. att riksdagen avslår motion 1981/82:832.

12. Kostnader för vissa nämnder m. m. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt C 3 (s. 48 f.) och hemställer

att riksdagen till *Kostnader för vissa nämnder m. m.* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 1 235 000 kr.

PRIS-, KONKURRENS- OCH KONSUMENTFRÅGOR

13. Bidrag till vissa oljetransporter i glesbygd. Regeringen har under punkt D 6 (s. 66 f.) föreslagit riksdagen att

1. antaga förslag till lag om upphävande av lagen (1980:564) med bemyndigande om sänkning av ortstillägg för vissa oljeprodukter, m. m.,
2. anslaget till Bidrag till vissa oljetransporter i glesbygd slopas.

Yrkanden rörande denna punkt finns i motionerna

1981/82:449 av Johan Olsson (c) och Sven Andersson (fp), vari hemställs att riksdagen till bidrag till vissa oljetransporter i glesbygd för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 20 milj. kr.,

1981/82:617 av Sven Henricsson m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ortstilläggen på oljeprodukter.

2. med anledning av proposition 1981/82:100 bil. 14 Handelsdepartementet D 6. Bidrag till vissa oljeprodukter i glesbygd i översensstämmelse med riksskatteverkets anslagsframställning beslutar om ett anslag på 22 000 000 kr.,

1981/82:808 av Roland Brännström m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen avslår regeringens förslag i proposition 1981/82:100 bilaga 14 D 6 om upphävande av lagen (1980:564) med bemyndigande om sänkning av ortstillägg för vissa oljeprodukter, m. m.

I detta sammanhang behandlar utskottet vidare motion 1981/82:826 av Börje Stensson (fp) och Rune Ångström (fp), vari hemställs att riksdagen uttalar att regeringen bör med skärpt uppmärksamhet följa utvecklingen av drivmedelsförsörjningen i glesbygd.

Bidrag till vissa oljetransporter i glesbygd

P r o p o s i t i o n e n

Lagförslaget finns i propositionen som bilaga 14.2 (bil. 14 s. 94). Det innebär att lagen med bemyndigande om sänkning av ortstillägg för vissa oljeprodukter, m. m. – vilken utgör den formella grunden för utbetalningar från anslaget under denna punkt – skall upphöra att gälla vid slutet av det nu löpande budgetåret.

Motionerna 1981/82:449, 1981/82:617 och 1981/82:808

I motion 1981/82:449 (c, fp) erinras om anslagets förhistoria. Det är helt klart att bidragssystemet har haft avsedd effekt genom att utjämna prisskillnaderna för konsumenter i glesbygd, säger motionärerna. De vill att systemet skall bibehållas under nästa budgetår med nuvarande utformning. Med hänsyn till beräkningar inom branschen av oljekonsumtionens utveckling bedömer motionärerna medelsbehovet till 20 milj. kr., dvs. oförändrat belopp.

Det vore snarast rimligt att de områden i landet som har svårt klimat skulle åtnjuta lägre bränslepriser än övriga delar av landet, sägs det i motion 1981/82:617 (vpk). Att – såsom regeringen framhåller – ortstillägget numera utgör endast ca 5 % av ortspriset utgör, hävdar motionärerna, snarast ett skäl för en total utjämning av oljepriserna i hela landet.

I motion 1981/82:808 (s) framförs argumentet att den angivna procentsatsen måste ses i relation till oljeprisernas höjning under senare år. Det är, säger motionärerna, en av oljepriserna redan tidigare hårt drabbad grupp som enligt regeringsförslaget får ökade kostnader.

Drivmedelsförsörjningen i glesbygd

Motion 1981/82:826

Drivmedelsförsörjningens betydelse som en grundläggande servicefunktion i små samhällen understryks i motion 1981/82:826 (fp). Av både tids- och kostnadsskäl är det, framhåller motionärerna, angeläget att drivmedelsdepåer finns tillgängliga så nära förbrukarna som möjligt. Både centralt och lokalt har från handels sida uttalats farhågor för den prispolitik som bensinbolagen tillämpar, säger motionärerna vidare. Bensinhandlare i glesbygd skulle i extrema fall inte ha fått någon kostnadstäckning. I en undersökning som statens pris- och kartellnämnd (SPK) redovisade i slutet av år 1979 fanns dock inte sådana extremfall. Enligt motionärerna kvarstår likväl som ett faktum att bensinbolagen för en mycket hård prispolitik mot handeln i glesbygd. En handlare som inte godtar erbjuden öresmarginal kan

bli vägrad leverans. Av SPK-utredningen framgick att vissa lanthandlare inte fick tillfredsställande ersättning för sina omkostnader. Motionärerna betecknar det som en viktig glesbygdsfråga att bensinbolagens agerande inte tvingar till nedläggning av bensindepåer i glesbygderna. Vid de förhandlingar som statliga myndigheter för med oljebolagen om bl. a. priser och beredskapslagring bör därför drivmedelsförsörjningen beaktas.

Uppgifter i anslutning till motionen

Den i motionen åberopade SPK-utredningen finns sammanfattad i en promemoria den 17 oktober 1979. Denna promemoria har i huvudsak följande innehåll.

Antalet s. k. singelanläggningar för bensinförsäljning har successivt minskat under 1970-talet. Med singelanläggning menas ett försäljningsställe, t. ex. i anslutning till en lanthandel, med en eller flera pumpar men utan tillgång till särskilda lokaler eller serviceanordningar. Från år 1968 till år 1979 minskade det totala antalet singelanläggningar i landet från 3 644 till 581.

Ett flertal singelanläggningar har övertagits av resp. lanthandlare och klassas numera hos oljeföretagen såsom konsumentanläggningar. I de fall lanthandlaren fortsätter att sälja bensin under visst varumärke och från pump med oljeföretagets emblem – vilket är förhållandet hos det övervägande antalet lanthandlare – åtnjutes en rabatt som överensstämmer med den marginal som bensinhandlare anslutna till Petroleumhandelns riksförbund (PRF) har.

Oljeföretagen har vid förfrågan uppgivit att de ekonomiska villkoren för lanthandlare som säljer drivmedel under visst varumärke i stort överensstämmer med dem som gäller för andra drivmedelsåterförsäljare. Antalet märkeslösa pumpar uppges vara ringa. Dessa kan i regel ej i oljeföretagens register särskiljas från storförbrukare vilka köper drivmedel i tankbil.

Innehavare av märkeslösa pumpar har inte åtagit sig några förpliktelser gentemot viss drivmedelsleverantör utan kan anskaffa drivmedel där det för tillfället är förmånligast. Om däremot långsiktigt leveransavtal föreligger och försäljning sker under visst varumärke garanteras lanthandlaren sedvanlig bensinhandelsmarginal.

SPK har från Sveriges livsmedelshandlareförbund (SSLF) vid flera tillfällen begärt att få precisera vilka lanthandlare som fått erlagga högstpris i stället för tankbilspris och vilka leverantörer det gällt. Sådana uppgifter är en förutsättning för att SPK skall kunna ta upp överläggningar med oljeföretagen om deras prissättning till lanthandlare med omärkta pumpar. SSLF hade när promemorian utarbetades ännu inte lämnat begärda uppgifter.

Om en lanthandlare inköper drivmedel till högstpris har han möjlighet att vid betjäning – utöver högstpriset – uttaga ett särskilt tillägg om 7 öre per liter bensin och 4 öre per liter diesellojla. Härutöver får zontillägg uttas med 1 eller 2 öre beroende på lokalisering.

SSLF inkom under år 1979 till handelsdepartementet med en promemoria, vari uppgavs att en lanthandlare kunde tvingas att till sin leverantör betala samma bensinpris som han hade rätt att ta ut av konsumenten. SSLF hemställde att regeringen skulle vidta åtgärder för att förhindra att enskilda bensinstationer eller pumpanläggningar skulle tvingas bort från marknaden på grund av oljeföretagens prispolitik. Genom SPK:s försorg gjordes en närmare undersökning, avseende ett 30-tal bensinpumpar i Jämtlands och Västernorrlands län. Sammanfattningsvis konstaterades att det i dessa län inte fanns något exempel på att en lanthandlare tvingats att betala samma pris till oljebolaget som han hade rätt att ta ut av konsumenten samt att SSLF inte hade något underlag som bekräftade att bensinbolagen skulle tillämpa den påstådda prispolitiken gentemot lanthandeln.

Lanhandelsrådet inom SSLF har i februari 1982 beslutat uppdra åt förbundets kansli att göra en inventering av ersättningsnivån och lönsamhetsituationen vid försäljning av bensin via lanthandeln. Lanhandelsrådet är en kommitté inom förbundet med bevaknings-, samordnings- och beredningsansvar för sitt verksamhetsområde.

Enligt förordningen (1979:638) kan stöd till kommersiell service i glesbygd lämnas för att "upprätthålla en med hänsyn till geografiska och befolkningsmässiga förhållanden tillfredsställande försörjning med dagligvaror eller drivmedel i glesbygder". Stöd kan lämnas bl. a. till näringsidkare med fasta försörjningsställen där dagligvaror eller drivmedel säljs. Det kan därvid ha formen av avskrivningslån, investeringslån, kreditgaranti eller driftstöd. En förutsättning är att kommunen har genomfört en planering av varuförsörjningen, så att behovet av stöd kan bedömas.

En landsomfattande kampanj för landsbygdshandeln har inletts vid 1982 års början. Initiativ därtill har tagits av handelsdepartementet, företag och organisationer inom handeln samt ett antal andra myndigheter och organisationer. Syftet är att genom olika åtgärder öka landsbygdshandelns möjligheter till överlevnad och utveckling.

Utskottet

Systemet med statliga bidrag till vissa oljetransporter i glesbygd infördes vid 1981 års början. Med stöd av en särskild lag får regeringen, om det behövs för att minska sådana prisskillnader på olja som förorsakas av ortstillägg, föreskriva det högsta ortstillägg som får tas ut vid försäljning av olja till förbrukare i inre Norrland och västra Svealand. Från det särskilda anslaget för ändamålet får enligt vissa regler kompensation i form av transportbidrag lämnas till säljarna för sådana transportkostnader som de inte kan täcka till följd av föreskrifter om högsta ortstillägg.

Innan systemet infördes hade riksdagen vid en rad tillfällen under 1960-

och 1970-talen behandlat frågan om en regional utjämning av bensin- och oljepriserna. Två utredningar i ämnet hade genomförts, av vilka den sista låg till grund för regeringens förslag om bidragssystemet.

Efter drygt ett års tillämpning av den nuvarande ordningen föreslår regeringen nu i budgetpropositionen att bidragssystemet skall slopas som ett led i de aktuella besparingsansträngningarna. Till följd av oljeprisstegringen har ortstilläggen kommit att utgöra en allt mindre del av oljepriset, säger handelsministern. Han betecknar bidragssystemets effekter för de enskilda konsumenterna som begränsade och pekar också på de administrativa kostnader som systemet för med sig.

I tre motioner – 1981/82:449 (c, fp), 1981/82:617 (vpk) och 1981/82:808 (s) – riktas invändningar mot regeringens förslag. Alla tre motionerna går ut på att den nuvarande prisutjämnningen skall behållas. De yrkanden som ställs får dock inte i något av fallen denna effekt. I de båda förstnämnda motionerna begärs fortsatt anslag för ändamålet – med 20 milj. kr. resp. 22 milj. kr. – men motionärerna har försummat att yrka avslag på regeringens förslag om upphävande av den lag som utgör grund för utbetalningen av bidrag. Ett sådant yrkande finns i den sistnämnda motionen, där i stället yrkande om erforderligt anslag för nästa budgetår saknas. I motion 1981/82:617 begärs dessutom att riksdagen skall anmoda regeringen om att söka åstadkomma en total utjämning av bensin- och oljepriserna genom avskaffande av zon- och ortstilläggen på grundpriserna.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det nuvarande prisutjämnningssystemet – som har tillämpats i endast drygt ett års tid – bör bibehållas i oförändrad omfattning. Därför föreslår utskottet att regeringens förslag om upphävande av den gällande lagen i ämnet avslås och att erforderligt anslag anvisas för budgetåret 1982/83. Medelsbehovet kan, som anförs i motion 1981/82:449 (c, fp), med hänsyn till oljekonsumtionens utveckling beräknas till 20 milj. kr. för budgetåret 1982/83, samma belopp som har anvisats för det nu innevarande budgetåret.

Frågan om en fullständig utjämning av bensin- och oljepriserna genom avskaffande av zon- och ortstillägg har prövats av riksdagen vid olika tillfällen, senast i samband med beslutet om det prisutjämnningssystem som nu tillämpas (NU 1979/80:42). Som har nämnts tas den nu upp i motion 1981/82:617 (vpk). Liksom förra gången vill utskottet påpeka att särskild lagstiftning skulle erfordras för att motionärernas förslag skall kunna förverkligas. Utskottet finner inte att det föreligger förutsättningar för sådana åtgärder som motionärerna önskar och avstyrker alltså det nu berörda motionsyrkandet.

I detta sammanhang tar utskottet upp motion 1981/82:826 (fp), som avser drivmedelsförsörjningen i glesbygd. Motionärerna hävdar att oljebolagen i vissa fall tillämpar en hård prispolitik gentemot handlare i glesbygd vilka önskar sälja bensin. Motionen går ut på att regeringen med skärpt

uppmärksamhet bör följa utvecklingen på detta område.

Utskottet fäster liksom motionärerna stor vikt vid att bensin kan hållas till salu även på små orter i glesbygd. För en lanthandlare på en sådan ort kan bensinförsäljning vara ett viktigt komplement till den övriga rörelsen och bidra till ökad köptrohet från kundernas sida. Den kan sålunda medverka till att rörelsen kan fortbestå. Rimliga villkor för denna försäljning är alltså ett angeläget önskemål.

Som framgår av redogörelsen i det föregående finns det knappast belägg för sådana missförhållanden som motionärerna åberopar. Utskottet konstaterar att den organisation som företräder lanthandlarna, Sveriges livsmedelshandlareförbund, har tagit initiativ till en inventering av ersättningsnivån och lönsamhetssituationen vid försäljning av bensin via lanthandeln. Denna undersökning bör kunna ge underlag för en bedömning av om det behövs åtgärder för att slå vakt om bensinhandeln i glesbygd. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1981/82:826 (fp).

Utskottet hemställer

1. beträffande *bidrag till vissa oljetransporter i glesbygd*
att riksdagen med avslag på proposition 1981/82:100 bilaga 14 punkt D 6, med bifall till motionerna 1981/82:449 och 1981/82:808 och med anledning av motion 1981/82:617 yrkande 2 till *Bidrag till vissa oljetransporter i glesbygd* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 20 000 000 kr..
2. beträffande *avskaffande av ortstilläggen på oljeprodukter*
att riksdagen avslår motion 1981/82:617 yrkande 1,
3. beträffande *drivmedelsförsörjningen i glesbygd*
att riksdagen avslår motion 1981/82:826.

PATENT- OCH REGISTRERINGSVERKET M. M.

14. **Patent- och registreringsverket.** Regeringen har under punkten E 1 (s. 73–77) föreslagit riksdagen att till Patent- och registreringsverket för budgetåret 1982/83 anvisa ett förslagsanslag av 97 765 000 kr.

I detta sammanhang behandlar utskottet motionerna

1981/82:810 av Bernt Ekinge (fp), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om överförande av patent- och registreringsverkets tjänsteförslagsnämnds uppgifter på den för domstolsväsendet upprättade tjänsteförslagsnämnden.

1981/82:1481 av Marianne Karlsson (c), vari hemställs att riksdagen

1. begär att regeringen anmodar patent- och registreringsverket att tillse att forskarbiblioteket hålls intakt och aktuellt tills ny huvudman utsetts och fortsatt verksamhet säkrats.

2. begär att regeringen låter utreda möjligheterna för uppfinnare och forskare att genom stöd från STU och utvecklingsfonderna få möjlighet att själva utföra förundersökningar och forskning i biblioteket i stället för att tvingas anlita de kostnadskrävande tjänster patentverket tillhandahåller.

Patent- och registreringsverkets forskarbibliotek

Uppgifter om patentverkets biblioteks- och informationservice

Patentverkets program Uppdragsverksamhet (se prop. bil. 14 s. 75), vilket finansieras helt genom intäkter, innefattar på patentområdet – inom ett delprogram Patent – bl. a. nyhetsgranskning av uppfinningar utan samband med patentansökan, konsultinriktad verksamhet, publiceringsverksamhet och annan extern information, extern utbildningsverksamhet samt försäljning av vissa skrifter m. m. Den nämnda externa informationen avser teknisk dokumentation samt extern service i läsesal och forskararkiv.

Den sist angivna biblioteksservicen är fördelad på de s. k. övre och nedre läsesalarna. I den övre läsesalen finns patentlitteratur samt nyligen utlagda patentansökningar från Sverige och det europeiska patentverket, allt ordnat på patentklasser. Vidare finns där patentverkspublikationer från en rad länder och en servicedisk, där övrig litteratur från biblioteket kan beställas. Läsesalen är bemannad med sakkunnig personal. I den nedre läsesalen finns klassordnade patentskrifter från de övriga nordiska länderna, från Förbundsrepubliken Tyskland och från USA samt publicerade internationella PCT-ansökningar (PCT=Patent Cooperation Treaty, dvs. den världsomspännande samarbetskonventionen på patentområdet). Det material som hålls tillgängligt på detta sätt utgörs av dubletter. Samma material finns också åtkomligt hos verkets patentgranskare.

Den externa service som lämnas läsesalsbesökare medför inga särskilda intäkter och belastar alltså övriga aktiviteter inom delprogrammet. Antalet besökare budgetåret 1981/82 var 7 600; samma siffra upptas i budgetarna för budgetåren 1981/82 och 1982/83. Personalinsatserna för denna externa service beräknas för vart och ett av de tre budgetåren till sju personår och kostnaderna till resp. 1 100 000 kr., 1 395 000 kr. och 1 535 000 kr.

Ett problem i verksamheten är patentskriftsmaterialets snabba tillväxt. Patentverket har gjort en utredning av tillväxten och av verkets behov av utrymme för materialet. Utredningen har gett vid handen att det finns akuta behov av ytterligare utrymmen och att dessa behov kommer att skärpas under de närmaste åren. I sin anslagsframställning för budgetåret 1982/83 redovisar patentverket dels planer på byggande av arkivutrymmen, dels besparingsmöjligheter i form av ambitionssänkningar i läsesalsverksamheten. Om en prioritering blir nödvändig är enligt verket en nedskärning av servicen i den nedre läsesalen minst kännbar. En viss besparing kan även

uppnås genom slopande av den begränsade öppethållning på kvällstid som nu förekommer.

Uppdragsverksamheten omfattar som nämnts också nyhetsgranskning av uppfinningar utan samband med patentansökningar. Granskningen utförs av ingenjörer vid patentavdelningen vid sidan av den primära uppgiften att handlägga patentansökningar. Personalåtgången för denna del av uppdragsverksamheten beräknas till resp. 9, 10 och 11 personår för ingenjörer under budgetåren 1980/81–1982/83 och till 5.5 personår för annan personal under vart och ett av dessa budgetår. Ekonomiskt går verksamheten med överskott. Bland avnämarna av detta slags tjänster är styrelsen för teknisk utveckling (STU). Sedan våren 1981 lämnar patentverket försöksvis också en speciell snabbservice till STU på detta område.

Vissa skrivelser

Utskottet har tagit del av en skrivelse om patentverkets dokumentations-service som STU i februari 1981 riktade till industriminister Nils G. Åsling och av patentverkets remissyttrande över denna skrivelse. Vidare har utskottet fått del av en skrivelse i samma ämne som två patentundersökare i mars 1982 har ingett till handelsdepartementet.

STU konstaterar att en inte oväsentlig volym ingenjörsarbete har överförs från STU till patentverket inom ramen för patentverkets uppdragsverksamhet. I ett antal projekt är det emellertid enligt STU nödvändigt att dess egna patentingenjörer även framgent själva får genomföra nyhetsgranskning på basis av klassordnad utländsk patentlitteratur. Den enda samhällsekonomiskt rimliga lösningen är enligt STU att patentverket håller utländsk patentlitteratur tillgänglig enligt nuvarande principer.

Patentverket betonar i remissyttrandet att man inte har fattat något beslut som innebär att STU skulle helt eller delvis utestängas från viss patentedokumentation. För det fall att den nedre läsesalen måste stängas av i brist på medel förklarar sig patentverket berett att i den fortsatta utvecklingen av uppdragsverksamheten söka sådan samverkan med STU att STU:s informationsbehov kan tillgodoses på bästa möjliga sätt.

De båda patentundersökarna framhåller i sin skrivelse patentmaterialets betydelse som inspirationskälla och "idéanerare" för konstruktörer, produktutvecklare och uppfinnare. De menar att många undersökningar bäst företas av upphovsmännen eller företagarna själva. Utvecklingsavdelningar och enskilda uppfinnare behöver, sägs det i skrivelsen, ett helt intakt forskararkiv.

Motion 1981/82:1481

Motionären lämnar inledningsvis vissa uppgifter om den berörda biblioteksverksamheten. Hon uppger att patentverket av ekonomiska skäl och utrymmesskäl avser att i etapper lägga ned sin biblioteks- och forskarservice. Ett tungt vägande skäl skulle också vara att verket härigenom skulle få ökad efterfrågan på de betalda förundersökningstjänster som verket erbjuder. I detta sammanhang riktar motionären kritik mot patentverket för eftersläpning i ärendehantering och dålig service. En nedläggning av forskarbiblioteket skulle, säger motionären, lösa till obotliga skador för uppfinnarnas verksamhet. Motionären föreslår att lokalfrågan löses genom att patent- och registreringsverkets namnbyrå flyttas från Stockholm och samordnas med verkets bolagsbyrå i Sundsvall.

En rationell lösning vore, hävdar motionären, att kostnaderna för patentbiblioteket betalas av styrelsen för teknisk utveckling (STU) och att de regionala utvecklingsfonderna utnyttjas på sådant sätt att landets uppfinnare kan få del av den kunskap som finns samlad i biblioteket. Att patentverket sorterar under handelsdepartementet ser motionären som en orsak till "att den tekniska och industriella utveckling som sorterar under industridepartementet håller på att saboteras".

Tjänsteförslagsnämnden för patentbesvärsträtten

Nuvarande och tidigare ordning

Patentbesvärsträtten är en förvaltningsdomstol som prövar besvär mot beslut av patent- och registreringsverket i ärenden rörande patent, mönsterskydd, varumärken och namn samt utgivningsbevis för periodisk skrift. Den kom till år 1978 genom omvandling av patent- och registreringsverkets patentavdelning. Bestämmelser om domstolen finns i lagen (1977:729) om patentbesvärsträtten. I patentbesvärsträtten finns patenträttsråd, som skall vara tekniskt kunniga eller lagfarna. Patenträttsråd utnämns av regeringen. Antalet patenträttsrådstjänster är 16. Av dem inchoas normalt tre av jurister, de övriga av tekniker (civilingenjörer).

Föreskrifter om tjänsteförslagsnämnden för patentbesvärsträtten finns i förordningen (1977:822) med instruktion för patent- och registreringsverket. Enligt 28 § gäller att tjänst som patenträttsråd, som ej är patentbesvärsträttens ordförande, tillsätts av regeringen efter förslag av "en till verket hörande nämnd, tjänsteförslagsnämnden för patentbesvärsträtten". I 29 § föreskrivs – med giltighet fr. o. m. den 1 januari 1982 – bl. a. följande. Nämnden består av ordförande, vice ordförande och sex andra ledamöter. För varje annan ledamot än ordföranden finns en ersättare. Samtliga utses av regeringen för en tid av tre år.

Regeringen har för perioden 1982–1984 förordnat två hovrättslagmän till ordförande resp. vice ordförande i tjänsteförslagsnämnden. Övriga ledamö-

ter är patent- och registreringsverkets generaldirektör och ytterligare en representant för verket, patentbesvärslättens ordförande och ytterligare ett patenträttsråd samt två personalrepresentanter (båda – till följd av personalorganisationernas nomineringar – från patentverket).

Enligt 29 § i dess tidigare lydelse hade tjänsteförslagsnämnden som ordförande generaldirektören i patentverket och som vice ordförande patentbesvärslättens ordförande. Nämnden hade då en ledamot mindre än nu. T. o. m. år 1981 kom alla ledamöter utom en – en hovrättslagman – från endera av de båda berörda myndigheterna.

Motion 1981/82:810

Den ändring i bestämmelserna om tjänsteförslagsnämnden för patentbesvärslätten som redovisas i budgetpropositionen (bil. 14 s. 77) är ett steg i rätt riktning, säger motionären, men den nya ordningen är dock icke helt tillfredsställande. Att tjänsteförslagsnämnden i instruktionen för patent- och registreringsverket anges vara "en till verket hörande nämnd" kan enligt motionären kritiseras från "principiell rättssäkerhetssynpunkt" såsom "ej ägnat att garantera en fristående bedömning från patentbesvärslättens sida vid handläggning av besvär över patent- och registreringsverkets beslut". Även om inga klagomål mot patentbesvärslättens oväld förekommit synes de angivna förhållandena ej stå i överensstämmelse med de tjänstetillsättningsbestämmelser som gäller för andra domstolar, säger motionären. Han betecknar den av honom föreslagna ändringen som rationell och kostnadsbesparande.

Tidigare riksdagsbehandling

Som framgår av budgetpropositionen (bil. 14 s. 77) innebar den i ett föregående avsnitt angivna ändringen i bestämmelserna om tjänsteförslagsnämnden för patentbesvärslätten att regeringen efterkom önskemål som riksdagen hade givit till känna (NU 1980/81:50, rskr 1980/81:408). En tidigare framställning från riksdagen i samma ämne (NU 1977/78:64, rskr 1977/78:349) hade blivit resultatlös. Riksdagens båda uttalanden föranleddes av motioner av Bernt Ekinge (fp). En fråga (1981/82:270) av denne om en självständig instruktion för patentbesvärslätten besvarades av handelsminister Björn Molin den 11 mars 1982. I debatten berördes även tjänsteförslagsnämnden.

Tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet

Tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet (instruktion 1975:507, ändrad 1976:895, 1977:967) avger förslag till regeringen i fråga om tjänster vid domstolar och hyresnämnder enligt särskilda bestämmelser. Nämnden är

lokaliserad till Jönköping. Den har åtta ledamöter. F. n. består nämnden av domstolsverkets generaldirektör, som är ordförande, och sju domare i chefsställning.

Patentprocessutredningen

Patentprocessutredningen (Ju 1979:03; särskild utredare: regeringsrådet Ingmar Lidbeck) utreder frågor rörande patentprocessen och sanktionssystemet inom patenträtten. Enligt direktiven skall utredaren bl. a. överväga för- och nackdelar med en särskild patentdomstol för handläggning av både patentmål och besvär över patentverkets beslut i patentärenden. Utredaren skall bl. a. uppmärksamma hur en sådan domstol skulle kunna infogas i det allmänna domstolväsendet.

Utskottet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till medelsanvisning för patent- och registreringsverket.

Motion 1981/82:1481 (c) gäller en verksamhet vid patentverket som faller inom ett delprogram helt finansierat genom direkta intäkter. Såsom beskrivs i den föregående redogörelsen (s. 16) tillhandahåller patentverket en biblioteksservice som möjliggör för institutioner och enskilda att ta del av ett omfattande material i form av patendlitteratur och patentansökningar. Kostnaderna för denna service i förening med lokalproblem som förorsakas av materialets snabba tillväxt har aktualiserat frågan om vissa inskränkningar i servicen. Motionären önskar att riksdagen skall begära att regeringen anmodar patentverket att tillse att forskarbiblioteket hålls intakt till dess en ny huvudman har utsetts och fortsatt verksamhet säkrats. Hon vill också få till stånd en utredning om möjligheter för uppfinnare och forskare att med stöd från styrelsen för teknisk utveckling (STU) och de regionala utvecklingsföretagen själva utföra förundersökningar etc. i biblioteket i stället för att tvingas anlita de "kostnadskrävande" tjänster av patentingenjörer m. fl. som patentverket tillhandahåller inom ramen för sin uppdragsverksamhet.

Motionärens framställning och förslag till åtgärder ger anledning till vissa invändningar. Utskottet delar emellertid motionärens grundläggande uppfattning om betydelsen av den biblioteksservice som det är fråga om. Av den redogörelse som har lämnats framgår att både STU och företrädare för de patentundersökare på den privata marknaden som utnyttjar patentverkets bibliotek har uttryckt oro för konsekvenserna av inskränkningar i verksamheten som patentverket kan komma att se sig föranlåtet att vidta. Det är enligt utskottets mening angeläget att patentverket i samråd med övriga intressenter söker komma fram till en lösning som medför att den berörda biblioteksservicen i möjligaste mån bevaras. Utskottet föreslår att riksdagen

gör ett uttalande av denna innebörd. Genom ett sådant tillgodoses motion 1981/82:1481 (c) i väsentlig mån.

För patentbesvärsrätten, den särskilda förvaltningsdomstol som prövar besvär över beslut av patentverket, finns en tjänsteförslagsnämnd som skall yttra sig innan regeringen tillsätter tjänster för ledamöter i domstolen. Som framgår av en redogörelse i det föregående (s. 18 f.) har denna nämnd från årsskiftet 1981–1982 fått en från principiell synpunkt mera tillfredsställande sammansättning än den förut har haft. Denna förändring har genomförts på riksdagens begäran. Inom riksdagen har upphovsmannen till motion 1981/82:810 (fp) på olika sätt aktualiserat frågan och sålunda verksamt bidragit till att den nya ordningen har kommit till stånd. I motionen föreslår han nu att riksdagen skall uttala sig för att tjänsteförslagsnämnden för patentbesvärsrätten avskaffas och dess uppgifter överförs på den mera brett verksamma tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet.

Utskottet finner det uteslutet att riksdagen nu, helt kort efter att ha fått sina intentioner i fråga om tjänsteförslagsnämnden för patentbesvärsrätten tillgodosedda, skulle begära nämndens avskaffande. Någon anledning till erinran från rättssäkerhetssynpunkt mot nämndens sammansättning och ställning anser utskottet inte föreligga. Av den föregående redogörelsen framgår att patentprocessutredningens överväganden kan komma att leda till genomgripande organisatoriska förändringar beträffande patentbesvärsrätten och därmed också tjänsteförslagsnämnden för denna. Med vad här sagts avstyrker utskottet motion 1981/82:810 (fp).

Utskottet hemställer

1. beträffande *anslag*
att riksdagen med bifall till regeringens förslag till *Patent- och registreringsverket* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 97 765 000 kr.,
2. beträffande *patentverkets biblioteksservice*
att riksdagen med anledning av motion 1981/82:1481 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
3. beträffande *tjänsteförslagsnämnden för patentbesvärsrätten*
att riksdagen avslår motion 1981/82:810.

15. Särskilda kostnader för förenings- m. fl. register. Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt E 2 (s. 77) och hemställer

- att riksdagen till *Särskilda kostnader för förenings- m. fl. register* för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 7 200 000 kr.

16. **Lån till den europeiska patentorganisationen m. m.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt E 3 (s. 78) och hemställer
att riksdagen till *Lån till den europeiska patentorganisationen m. m.* för budgetåret 1982/83 anvisar ett reservationsanslag av 1 000 kr.

Stockholm den 15 april 1982

På näringsutskottets vägnar

INGVAR SVANBERG

Närvarande: Ingvar Svanberg (s), Johan Olsson (c), Erik Hovhammar (m) (mom. 10–16), Hugo Bengtsson (s) (mom. 10–16), Sven Andersson (fp) (mom. 10–16), Nils Erik Wååg (s) (mom. 1–9), Margaretha af Ugglas (m), Lilly Hansson (s), Birgitta Hambræus (c) (mom. 10–16), Thage Peterson (s) (mom. 1–9), Tage Adolfsson (m), Lennart Pettersson (s), Rune Jonsson (s) (mom. 10–16), Hadar Cars (fp), Karl Björzén (m) (mom. 1–9), Wivi-Anne Radesjö (s), Ingegärd Oskärsson (c) (mom. 1–9), Christer Eirefelt (fp) (mom. 1–9), Birgitta Johansson (s) och Ivar Franzén (c).

Reservation

Bidrag till vissa oljetransporter i glesbygd (mom. 1)

Erik Hovhammar, Margaretha af Ugglas och Tage Adolfsson (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "innevarande budgetåret" bort ha följande lydelse:

Med hänsyn till det rådande statsfinansiella läget finner utskottet regeringens förslag välgrundat. Detta tillstyrks alltså, och de däremot riktade motionsyrkandena avstyrks.

dels att utskottet under 1 bort hemställa

1. beträffande *bidrag till vissa oljetransporter i glesbygd*

att riksdagen med bifall till proposition 1981/82:100 bilaga 14 punkt D 6 och med avslag på motion 1981/82:449, motion 1981/82:617 yrkande 2 och motion 1981/82:808 antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om upphävande av lagen (1980:564) med bemyndigande om sänkning av ortstillägg för vissa oljeprodukter, m. m.

Särskilt yttrande*Interamerikanska utvecklingsbanken (punkt 8)*

Ingvar Svanberg, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Thage Peterson, Lennart Pettersson, Wivi-Anne Radesjö och Birgitta Johansson (alla s) anför:

Riksdagens borgerliga majoritet har genom beslut år 1980 bundit Sverige för ökade kapitalinsatser i IDB under flera år framöver. Åt detta finns nu ingenting att göra. Desto viktigare är det att regeringen under den tid då Sverige är bundet av sitt medlemskap aktivt och kritiskt granskar bankens låneinriktning och klart deklarerar Sveriges hållning i kontroversiella lånefrågor. Från socialdemokratiskt håll ser vi med oro på den nuvarande USA-administrationens försök att ytterligare styra in bankens långivning på stöd till repressiva militärdiktaturer.

De borgerliga regeringarna har framställt medlemskapet i IDB som en särskilt viktig kontakt med Latinamerika. I övrigt har man förhållit sig mycket passiv. Regeringarna har inte heller använt medlemskapet i IDB för att påverka bankens verksamhet. Sverige bör mera aktivt stödja latinamerikanska strävanden till nationellt oberoende, demokratisering och förbättrade levnadsvillkor för de fattiga.

Det är också viktigt att statsmakterna inte genom nya beslut binder sig för framtida insatser i banken utan skapar handlingsfrihet för en omprövning av medlemskapet.

